

Bostad först
Vägen ur hemlöshet

Implementeringsverktyg

Vägledning och råd inför uppstart av Bostad först-
verksamhet

Förarbetet som en process för kunskap och förankring

Syftet med detta dokument är att beskriva hur ett förarbete inför etableringen av Bostad först-verksamhet i en svensk kommun kan innehålla och hur det kan organiseras. Det innehåller ett ramverk som är ett stöd för att utreda hur Bostad Först kan implementeras i ett första steg. Men det öppnar även upp för att Bostad först-modellen på sikt ska kunna bli en betydande insats för hemlöshetsbekämpning avseende människor i behov av stöd för att klara av ett eget boende.

Bostad först är en modell som utmanar traditionella sätt att tänka och arbeta inte bara inom socialförvaltningen. Genom att se bostaden som en mänsklig rättighet och *medlet* för att ta sig ur hemlöshet istället för *målet*, utmanar modellen idén om att en man ska förtjäna en lägenhet med ett eget hyreskontrakt. Det är viktigt att ha med sig när förarbetet inleds. Bästa sättet att förbereda sig för det är att vara väl insatt i Bostad först-modellen, så att man med väl underbyggda argument och på ett respektfullt sätt kan bemöta den tvekan, oro och kanske även motstånd man kan tänkas möta i arbetet. Det är viktigt att signalera en öppenhet i processen så att farhågor och kritik likväl som förhoppningar och entusiasm, får utrymme att artikuleras.

På så vis blir förarbetet inte bara en teoretisk övning bestående av datainsamling och analys, utan även det första steget i ett förankringsarbete. Lite tillspetsat skulle en kunna säga att hela processen, i den stund de olika aktörerna (chefer, socialsekreterare, biståndshandläggare, fastighetsägare, blivande boendestödjare, potentiella hyresgäster) involveras i arbetet, är en utbildningsinsats som påbörjas från det första mötet. Oavsett hur stort förarbetet görs är det en poäng att inom ramen för det, i nån form, erbjuda grundkurser inom Bostad först för olika aktörer, vari ingår Bostad först-kunskap om förhållningssätt, grundprinciper, hyreslagen mm.

Organisering av förarbetet

Skapa om möjligt en grupp med cheferna för de olika enheterna inom socialtjänsten, representanter för fastighetsägaren och andra aktörer som kommer att beröras av implementeringen av Bostad först. Gruppens primära roll blir att på olika sätt vara ett stöd för förarbetet och i förlängningen även under pilotprojektet. Här testas idéer och förslag så att förarbetet upplevs som relevant.

I detta dokument finns inga vidare råd om hur man ska organisera sig kring förarbetet. Vilka resurser som finns definierar vad som är möjligt. Men om man har en grundinställning att "alla ska med" blir styrgruppen stödet att göra bedömningar om huruvida det behövs en arbetsgrupp, om man behöver genomföra några samtal i fokusgrupper, eller om det är lämpligare med enskilda intervjuer, vilka data som man kan hämta ur befintliga ekonomisystem osv.

Viktiga komponenter att ha med redan i det förberedande arbetet

För att utföra Bostad först-verksamheten kommer förändringar behöva göras i hur man ser på "klienten" och vad detta får för konsekvenser för boendestödjarnas arbete och deras eget behov av handledning och stöd. Därutöver behöver organisatoriska förändringar genomföras som handlar om hur socialsekreterarna och biståndshandläggarna ska hantera beslut och annat som berör de "klienter" som blir aktuella för Bostad först. Där Bostad först har en

stark förankring brukar det t.ex. räcka med att skriva "Insats enligt Bostad först" i handlingsplanen.

Man behöver innan verksamheten startar säkerställa att alla inblandade aktörer på olika nivåer upplever att det finns en tydlighet i beslutsgång, mandat och ansvar. Annars är risken att boendestödjarnas måste lägga tid på att förklara och försvara sättet att arbeta internt.

Förutsättningar för verksamheten ska vara på plats innan den första hyresgästen flyttar in. Det första steget är att sätta ihop och utbilda stöd-teamet. Men sedan måste även andra organisatoriska förutsättningar finnas såsom beslutsmallar till socialtjänsten, lägenheter och kontraktsformer, verksamhetsbudget etc.

Ett antal konkreta frågor i stort och smått kommer att behöva redas ut. Under förarbetet kommer många sådana att formuleras. Exempel på dessa kan vara:

- Finns en bra riskanalys som kan användas när "incidenter" eller andra problem uppstår?
- Hur löser man möjligheten till en dygnet-runt kontakt för de blivande boende?
- Vad ska man kalla "klienterna" i Bostad först? Varför?
- Vad ska man kalla boendestödjarna? Varför?
- Vilken kompetens ska boendestödjarna ha?
- Hur säkrar man direktkontakten mellan de som arbetar "i fält", d.v.s. de som har egen erfarenhet av och kunskap om den boendes situation och eventuella problem, t.ex. boendestödjarna och bovärdarna? Erfarenheter visar att detta är en av flera mycket viktiga kontaktytor för att snabbt åtgärda problem som uppstår innan de eskalerar.

Alla dessa olika frågor i stort och smått bör vara förankrade med den eller de berörda de inom de olika aktörerna.

Att redan nu tänka på för möjliga framtida åtgärder

Förutom grundutbildning i Bostad först för alla berörda bör man redan från början planera för hur man ska vårda, handleda och vidareutbilda de olika aktörer som i olika roller ingår i Bostad först-insatsen.

Precis som i andra insatser blir det incidenter i Bostad först-verksamheter. Omställningen till ett eget boende sätter igång många oförutsägbara processer. Men eftersom Bostad först är nåt nytt med en annan logik blir arbetet ibland granskat och bedömt betydligt hårdare. Det är därför av yttersta vikt att alla från ledning ner till stödpersonalen har tillit till processen och att det finns ett samförstånd för hur man agerar när det uppstår utmaningar och svårigheter. Det är viktigt att uppkomna situationer löses med flexibilitet utan att man bryter mot Bostad först-modellens grundprinciper, men heller inte hyreslagen.

En erfarenhet från andra kommuner är att man så långt det är möjligt bör undvika att slå ihop andra verksamheter med Bostad först. Logiken i hur arbetet utförs i Bostad först är så långt ifrån det traditionella att en ihopblandning gör det betydligt svårare att upprätthålla verksamhetens kvalitet.

En konsekvens av Bostad först-modellen är betoningen av den boendes egenmakt. En möjlighet att stärka detta är att skapa förutsättningar för de boendes egen organisering. I Helsingborg finns lång erfarenhet av ett sådant arbete. En katalysator var att kommunen erbjöd de boende en egen lokal där de kunde ses och etablera relationer med varandra. Detta blev även ett sätt att mildra ett av de vanliga problemen för de som flyttar in i Bostad först-lägenhet: ensamheten. Genom kommunens samarbete med Lunds universitet erbjuds "brukare" att gå en s.k. mobiliseringskurs tillsammans med socionomstudenter där gemensamma projekt tas fram. Dessa möjligheter har stärkt deltagarnas förmåga och vilja att söka och ta plats i nya sociala sammanhang. Ett antal olika kontaktytor har skapats där brukare utför olika uppdrag inom socialtjänsten, t.ex. som mentorer åt socialarbetare, extra stöd vid rekrytering, korrekturläsare för att göra beslut mer förståeliga mm.

Ett schema för analysinsatser

Det schema som skissats nedan är tänkt som ett stöd för att se de olika insatser som skulle kunna genomföras i förarbetet, bl.a. för att få en helhetsbild med olika perspektiv på "hemlöshetssystemet" i kommunen. Tanken är att bygga på kunskap som finns i det lokala, i den aktuella kommunen, i sammanhanget, även om studier från andra kommuner kan säga samma saker. En viktig sådan komponent är att intervjua människor i akut hemlöshet eller de som finns på olika steg i boendetrappan och som kan tänkas bli aktuella för Bostad först.

De aktiviteter som föreslås nedan kan göras på flera olika sätt och således med olika mycket tidsåtgång. Det är svårt att veta hur mycket tid som krävs för att utföra detta arbete väl, eftersom allt beror på hur lättillgänglig informationen är och hur lätt det är att få till de möten som krävs. En bör därför i inledningsfasen av arbetet göra en tidsuppskattning på hur mycket tid som behöver läggas på var och en av aktiviteterna, utifrån det får en sedan diskutera vad som ska prioriteras, vad som kanske måste plockas bort och vad som är rimligt att illustrera genom att använda data från andra studier.

De gulmarkerade delarna är de som i första hand bör genomföras utifrån de begränsningar som tid och andra resurser sätter.

Ett perspektiv från en mindre kommun som fick komma med synpunkter på tabellen nedan:

Tack för förtroendet.

Jag har mycket svårt att tänka mig in i de steg som du beskriver, det verkar mycket komplicerat för en mindre kommun där vi alla känner varandra och de verksamheter som pågår.

För vår del startade allt med ett möte mellan enhetschefer inom Socialpsykiatri, Försörjningsstöd, Arbetsmarknadsenheten, kommunens fastighetsbolag och Vuxenenheten. Jag som projektledare kallade till mötet. På det viset bildades vår Styrgrupp. Utifrån det bildade vi en Arbetsgrupp som bestod av "utförare" inom de olika enheterna.

Vi fick sedan mycket stöd och hjälp i vår process via Grundkurs och Fördjupningsutbildning via Sveriges Stadsmissioners projekt.

Jag tror att mindre kommuner måste hitta sin egen process utifrån organisation.

Tabell med sammanfattning av möjliga komponenter i en studie inför införandet av Bostad Först.

Aktiviteter	Kommentarer
1. Kvalitativ kunskapsinsamling bestående av	
<p>a. Intervjuer och/eller fokusgruppsdiskussioner med personer engagerade inom socialtjänst (Vux/IFO, Ekonomiskt bistånd m.fl.), andra aktörer inom socialt arbete, politiker och fastighetsägare. Eventuellt hälso-sjukvård och frivård.</p>	<p>Kan begränsas till individuella intervjuer och då fokuseras på ett mindre antal nyckelpersoner. Möjligen använda fokusgrupper eller dylikt efter en första kartläggning. Minimum ett valideringsmöte för att beskriva styrkor, kompetenser och kunskaper som finns hos berörda aktörer. Var tror vi om påfyllnad i termer av kunskap, relationsbygge och annat behövs?</p> <p>Viktig komponent både för kunskap och förståelse, men även som ett första steg i förankringsarbetet.</p>
<p>b. Intervjuer med personer med erfarenhet av hemlöshet och nuvarande system, helst av personer med egen erfarenhet.</p>	<p>Dagsutbildning för personer med personlig erfarenhet av hemlöshet, som kan nå människor som är svåra att nå annars. Dessa genomför sedan intervjuerna. Sannolikheten är då större att nå de mest utsatta.</p> <p>Bostad först-projektet har kontakt med en person som kan utbilda intervjuerna.</p>
2. Beskrivning och analys av nuvarande sätt att hantera hemlöshet i kommunen.	Nödvändigt att göra en kartläggning över nuvarande hantering och flöden.
<p>a. Analys av flödesschema inom kommunens system, remitteringssystem</p>	Intervjuer, kommunens eget material
<p>b. Klassificering av olika grupper av användare samt, om möjligt, en analys av dessas behov</p>	Intervjuer, kommunens eget material, information från Bostad Först-projekt
<p>c. Översikt av nuvarande ansats(er) för att hantera dessa grupper</p>	<p>Intervjuer, kommunens eget material.</p> <p>Vilka svårigheter har man stött på inom beroendevården, missbruk, psykiatri?</p>
<p>d. Översikt av bostadsmarknaden och önskad tillgång till bostäder</p>	Intervjuer, kommunens eget material, Bostad Först kan bistå?
<p>e. Översikt av andra aktörer som arbetar med hemlöshet och deras verksamhet</p>	Intervjuer, kommunens eget material
<p>c. Använda existerande data från andra kommuner och civilsamhällsorganisationer.</p>	Bostad Först-projektet kan bistå med bakgrundsmaterial från andra kommuner.
<p>d. Översikt av gällande lagstiftning och politik (nationellt och lokalt) för hemlöshet, kriminalvård, socialt arbete, sjukvård, och bostadspolitik. SoL, LVM, LSS, HSL, Hyreslagen.</p>	Utifrån kunskap om dessa diskutera var de är aktuella i Bostad först-projektet.

e. Översikt av evidens för Bostad först	Bostad först-projektet kan bidra
f. Kostnadsberäkning och effektivitetsberäkning för införandet av Bostad först-modellen jämfört med nuvarande system. Detta innebär bl.a. en uppskattning av:	Bostad först-projektet kan bidra med siffror från andra kommuner. Om resurser kan frigöras kan en analys göras utifrån Eskilstunas siffror.
a. Fasta och rörliga kostnader för Bostad först	
b. Framtida behov/antalet användare	Utifrån förarbetet kan detta skattas.

Ett rapportformat för att säkra grunddata avseende kvarboende

Kvarboende är det övergripande målet med Bostad först. Det finns olika sätt att följa upp hur kvarboendet utvecklas. Vi har därför tagit fram en enkel mall för att få med grunddata redan från start. Den uppdateras sedan vid varje årsskifte. Den finns att tillgå i excel-fil.

Statusrapport Bostad först-verksamheten per 31/12											Avseende år: 2020		
Lght i pågående insats från socialtjänsten											Lght förstahandskontraktet övertaget av hyresgästen		
Personkod	inflytt	första gången?	bor kvar	utflyttad	anledning	avliden	fortsatt insats soc	om ej insats	kontakt m team	utflyttad	anledning	avliden	annan info
namn-ålder-kön	datum	om inte, vilken?	ja/nej	datum	vräkt, ville, annat	datum	ja/nej	ja/nej	datum	vräkt, ville, annat	datum		

Ytterligare tips från olika verksamheter

På vår hemsida finns olika berättelser från erfarenheter att starta upp och driva Bostad först.

Bostad först-handboken och annat material

<http://www.bostadforst.se/bostad-forst-handboken/>

Konsten att navigera rätt i Bostad först

Tips från uppstarten i Järfälla

<http://www.bostadforst.se/nyheter/konsten-att-navigera-ratt-i-bostad-forst/>

Ljusdals kommun startar upp Bostad först

Funderingar i den inledande fasen av införandet av Bostad först

<http://www.bostadforst.se/nyheter/ljusdals-kommun-startar-upp-bostad-forst/>

Karlstads Bostad först-team ställer de kritiska frågorna

Teamet reflekterar kring olika utmaningar längs vägen.

<http://www.bostadforst.se/nyheter/karlstads-bostad-forst-team-staller-de-kritiska-fragorna/>

Viktiga insikter när olika verksamheter jämförs

Två studier från Göteborg visar bl.a. hur organiseringen påverkar verksamhetens fokus.

<http://www.bostadforst.se/nyheter/viktiga-insikter-nar-olika-bostad-forst-verksamheter-jamfors/>